

Бібліографічний опис статті:

Шаульська Л. В., Чорний Р. С., Марчук В. О. Вплив соціально-економічних змін на стратегії та поведінку суб'єктів господарювання. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 6. С. 51-55.
Shaulska L., Chornyi R., Marchuk V. The impact of socio-economic changes on the strategies and behavior of business entities. Actual problems of innovative economy and law. 2024. No. 6, pp. 51-55.

УДК: 33.3:332.1:378; JEL classification: J24; O13; R11

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-6-11>

ЛУПЕНКО Юрій Олександрович, доктор економічних наук, професор, академік НААН України, директор ННЦ «Інститут аграрної економіки», <https://orcid.org/0000-0001-6846-0300>
ЄГОРОВ Богдан Вікторович, доктор технічних наук, професор, академік НААН України, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри технології зерна і комбікормів, Одеський національний технологічний університет, <https://orcid.org/0000-0001-7526-0315>
НЕМЧЕНКО Валерій Вікторович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту, Одеський національний технологічний університет, <https://orcid.org/0000-0002-2984-3357>
ЛАГОДІЄНКО Наталія Володимирівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри цифрових технологій фінансових операцій, Одеський національний технологічний університет, <http://orcid.org/0000-0002-8472-1395>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Лупенко Ю. О., Єгоров Б.В., Немченко В. В., Лагодієнко Н. В. Теоретичні засади розвитку людського капіталу сільських територій.

Статтю присвячено дослідженню теоретичних засад розвитку людського капіталу сільських територій. Мета статті – аналіз та удосконалення наявного теоретико-методичного забезпечення щодо формування людського капіталу сільських територій та обґрунтування потенційних напрямів розвитку людського капіталу сільських територій. У статті ґрунтовно проаналізовано ключові проблеми розвитку людського капіталу на сільських територіях. Дослідження джерел літератури дозволило обґрунтувати економічні, управлінські, екологічні, інфраструктурні, медико-санітарні, соціально-демографічні, освітньо-культурні, гендерні та соціальні перешкоди, що значно ускладнюють формування та розвиток людського капіталу сільських територій. Дослідження показало, що систематизація факторів, які стримують розвиток людського капіталу, дозволила виявити найбільш критичні проблеми для подальшої розробки рекомендації щодо їх подолання. Визначено, що для подолання перешкод для формування та розвитку людського капіталу сільських територій необхідно здійснити комплексні заходи в декількох напрямках. Зокрема, покращення соціально-демографічної ситуації через підтримку сімей та створення умов для утримання молоді в селі, розвиток освіти та професійної підготовки шляхом модернізації освітньої інфраструктури та доступу до онлайн-навчання, покращення економічних умов через інвестиції в інфраструктуру та підтримку місцевого бізнесу. Поліпшення медичного обслуговування може бути досягнуто через модернізацію медичних установ і розвиток телемедицини. Екологічні заходи включають сталий розвиток сільського господарства та відновлення екосистем. Для покращення управління та зменшення бюрократії необхідні прозорість у прийнятті рішень та реформа місцевого управління. Соціальні ініціативи сприятимуть розвитку громадянського суспільства, а подолання гендерних бар'єрів забезпечить рівні можливості для жінок. Впровадження цих заходів сприятиме створенню сприятливих умов для розвитку людського капіталу на сільських територіях, що своєю чергою забезпечить їх сталий розвиток і підвищення рівня життя мешканців. Загалом, дослідження показало, що розвиток людського капіталу на сільських територіях є складним і багатofакторним процесом, який вимагає комплексного підходу для подолання перешкод, що заважають його ефективному формуванню.

Ключові слова: людський капітал, сільські території, людський капітал сільських територій, розвиток людського капіталу, соціально-економічне зростання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Людський капітал відіграє ключову роль у розвитку будь-якої території, а його якісний рівень значною мірою визначає потенціал соціально-економічного зростання. Сільські території, які часто стикаються з викликами соціально-економічної стагнації, мають особливу потребу у формуванні та розвитку людського капіталу. Недостатній рівень освіти, обмежений доступ до медичних та соціальних послуг, а також відтік кваліфікованих кадрів є одними з основних бар'єрів на шляху до сталого розвитку цих регіонів. Теоретичні аспекти розвитку людського капіталу вимагають більш глибокого вивчення, отже необхідно розробити теоретичні засади, які враховуватимуть особливості сільських територій та сприятимуть ефективному розвитку їхнього людського капіталу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку людського капіталу сільських територій займає важливе місце в сучасних

наукових дослідженнях. Значна кількість праць присвячена аналізу особливостей формування, ефективного використання та розвитку людського капіталу на цих територіях. Зокрема, такі провідні вчені як Беспалий І. [2], Брояка А. [6], Корженівська Н. [2], Остапенко М. [4], Пронько Л. [1], Рєвкова А. [8], Терещенко Д. [7], Утеченко Д. [3], Шишпанова Н. [5], Ясінецька І. [2; 6] та інші досліджували ключові аспекти цієї тематики. У своїх працях учені акцентують увагу на важливості людського капіталу як основного ресурсу для забезпечення сталого розвитку сільських територій. Розглядаються різноманітні аспекти, включаючи освітній рівень, професійні навички, міграційні процеси, вплив соціальних та економічних факторів на розвиток людського потенціалу. Важливу увагу приділено питанням підвищення якості життя населення, створенню сприятливих умов для праці та проживання, а також зменшенню відтоку молоді з сільських місцевостей.

Незважаючи на широке висвітлення зазначеної тематики в працях сучасних дослідників, не повною мірою обґрунтованими залишаються теоретичні аспекти щодо потенційних напрямів розвитку людського капіталу сільських територій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – аналіз та удосконалення наявного теоретико-методичного забезпечення щодо формування людського капіталу сільських територій та обґрунтування потенційних напрямів розвитку людського капіталу сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людський капітал є фундаментальною складовою соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства. Особливо важливу роль він відіграє на сільських територіях, де демографічні, соціальні та економічні фактори створюють специфічні умови для формування та розвитку цього ресурсу.

У своєму дослідженні Пронько Л. М. [1] акцентує увагу на ключових чинниках, що негативно впливають на соціально-економічний розвиток сільських територій. Серед них вчена виділяє зменшення чисельності населення через природні та міграційні процеси, що спричиняє демографічну кризу і дефіцит трудових ресурсів. Соціальна і трудова апатія, яка проявляється в низькому рівні довіри до державних інститутів та небажанні долучатися до нових економічних ініціатив, значно ускладнює реалізацію програм підтримки та розвитку.

Деградація мотиваційної складової, зниження бажання до навчання та професійного зростання є серйозною перешкодою на шляху до підвищення конкурентоспроможності трудових ресурсів. Втрата культурних орієнтирів і розвиток асоціальних процесів, таких як підвищення рівня криміногенності та алкоголізму, негативно позначаються на соціальному кліматі сільських громад. Також невідповідність кваліфікації трудових ресурсів вимогам сучасних виробничих процесів та технологій є серйозним викликом, особливо в умовах необхідності адаптації до інноваційних технічних засобів.

В умовах значного скорочення чисельності працездатного населення сільських територій проблема підвищення якості фахової підготовки, на жаль, часто відходить на другий план, що в подальшому може призводити до поглиблення соціально-економічної кризи в цих регіонах. Тому необхідно забезпечити системний підхід до вирішення цих проблем, що передбачає підвищення рівня освіти, створення мотиваційних програм і розвиток соціальної інфраструктури для зміцнення людського капіталу сільських територій.

Науковці Корженівська Н., Ясінецька І. та Беспалий І. [2] при дослідженні ефективності механізмів розвитку людського потенціалу сільських територій провели ґрунтовний аналіз факторів, що ускладнюють формування людського капіталу на сільських територіях, і виокремили кілька ключових груп таких факторів (рис. 1).

Так, історичні та ментальні фактори пов'язані з низьким рівнем організації виробництва і переважно сировинним напрямом

сільськогосподарської діяльності, що є наслідком тривалих історичних процесів, які сформували ментальність сільського населення, орієнтовану на традиційні види діяльності. До природних факторів належать низька щільність заселення та складні ландшафтні умови, які ускладнюють розвиток сільських територій, обмежуючи доступ до інфраструктури та послуг. Економічні фактори включають незадовільний рівень інфраструктури і логістики, надмірну кількість посередників та домінування крупнотоварного бізнесу, що витісняє дрібних виробників і посилює економічну ізоляцію сільських регіонів. Соціальні фактори, такі як демографічна криза, висока трудомісткість праці та низький рівень мотивації, спричиняють відтік населення, що лише посилює соціальні проблеми. Управлінські фактори, серед яких бюрократизованість, корумпованість, низький рівень інституційної підтримки держави і перешкоди для притоку інвестицій та розвитку наукоємних галузей, значно стримують соціально-економічний розвиток. На думку авторів, систематизація факторів за такою системою дозволяє краще зрозуміти багатовимірний характер проблеми і підкреслює необхідність комплексного підходу до розробки політики, спрямованої на зміцнення людського капіталу сільських територій, що передбачає економічні та соціальні реформи, а також глибокі зміни в управлінських підходах і державній підтримці.

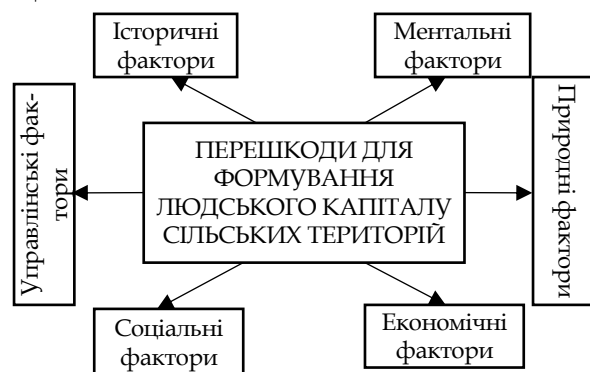

Рис. 1. Перешкоди для формування людського капіталу на сільських територіях

Джерело: складено автором за [2]

Однак варто зазначити, що наведений перелік перешкод не повний та його варто розширити з метою глибшого розуміння проблем на шляху розвитку людського капіталу сільських територій. Необхідно відмітити важливість обмеженості доступу до якісної освіти та професійної підготовки. У багатьох сільських районах відсутні сучасні навчальні заклади, навчальні програми не відповідають сучасним вимогам ринку праці, а кількість кваліфікованих викладачів є недостатньою. Це значно обмежує можливості для здобуття нових знань і навичок, необхідних для конкурентоспроможності на сучасному ринку праці [3].

Недостатній рівень цифрової інфраструктури є ще однією суттєвою перешкодою, адже сільські території часто мають слабе або відсутнє покриття інтернетом, що своєю чергою ускладнює доступ до інформаційних технологій і цифрових послуг, таких як дистанційне навчання,

електронне урядування та інтернет-торгівля. Відсутність цифрової інфраструктури не лише обмежує можливості для розвитку, але й посилює ізоляцію сільських громад [4].

Низький рівень медичного обслуговування також негативно впливає на розвиток людського капіталу, адже обмежений доступ до якісної медичної допомоги, низька кількість медичних закладів і фахівців призводять до погіршення здоров'я населення. Це безпосередньо впливає на працездатність людей, їхню здатність до навчання та участі в економічній діяльності.

Соціальний капітал у сільських громадах також залишається низьким, оскільки відсутність довіри до місцевих органів влади, слабкі соціальні зв'язки і кооперація між жителями обмежують можливості для спільного вирішення проблем і розвитку громадських ініціатив. Це значно ускладнює мобілізацію ресурсів і реалізацію колективних проєктів, спрямованих на покращення умов життя.

Екологічні проблеми, такі як забруднення навколишнього середовища і деградація земель, також становлять серйозну загрозу для сільських територій. Відсутність екологічно стійкого ведення господарства призводить до погіршення якості ґрунтів і водних ресурсів, що ускладнює аграрну діяльність і погіршує умови життя населення [5].

Обмежений доступ до фінансових ресурсів стримує розвиток підприємництва і впровадження інновацій. Відсутність можливості отримати

кредити, гранти та інші фінансові інструменти обмежує економічну активність і знижує конкурентоспроможність сільських господарств. Це створює додаткові бар'єри для розвитку людського капіталу.

Гендерна нерівність є ще одним фактором, що обмежує розвиток людського капіталу, оскільки на сільських територіях жінки часто мають обмежений доступ до освіти, працевлаштування і участі в прийнятті рішень. Це не дозволяє їм повною мірою реалізувати свій потенціал, що негативно впливає на розвиток громади загалом [6].

Пасивність молоді також є серйозною проблемою, адже відсутність перспектив для молодих людей у сільській місцевості призводить до їхньої низької мотивації залишатися в цих регіонах. Це поглиблює демографічну кризу і зменшує кількість потенційно активного населення, яке могло б сприяти розвитку сільських територій.

Авторське бачення комплексної системи факторів, що перешкоджають розвитку людського капіталу сільських територій представлено на рис. 2. Сукупність цих факторів ускладнює формування і розвиток людського капіталу на сільських територіях. Для подолання цих перешкод необхідно впроваджувати системні заходи, що охоплюють вдосконалення освітньої, медичної, соціальної та економічної політики. Лише комплексний підхід дозволить створити сприятливі умови для розвитку людського капіталу і забезпечить сталий розвиток сільських громад.

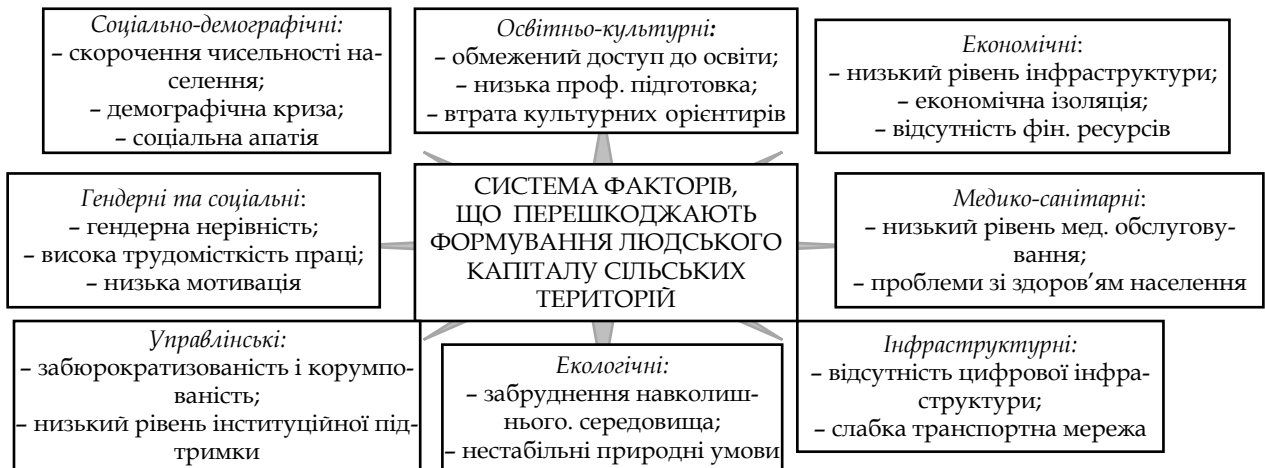

Рис. 2. Комплексна система факторів, що перешкоджають формуванню людського капіталу сільських територій. Джерело: авторська розробка

Подана на рис. 2. система факторів демонструє багатогранність проблем, що стримують розвиток людського капіталу на сільських територіях. Соціально-демографічні проблеми, такі як скорочення чисельності населення, старіння і міграція молоді до міста, негативно впливають на розвиток сільських територій. Обмежений доступ до якісної освіти, відсутність професійної підготовки та слабкий інтерес до навчання посилюють ці труднощі. Економічні фактори включають низький рівень інфраструктури, економічну ізоляцію та відсутність фінансових ресурсів для розвитку бізнесу. Також значним бар'єром є недостатній рівень медичного обслуговування, екологічні проблеми, слабка цифрова інфраструктура та поганий стан транспортної мережі. Важливим є й недостатня ефективність місцевого управління,

забюрократизованість та корупція. Гендерна нерівність, висока трудомісткість праці та низька мотивація до навчання й самореалізації також гальмують розвиток людського капіталу на селі. Подолання зазначених перешкод вимагає комплексних заходів:

1. *Покращення соціально-демографічної ситуації.*

Розвиток програм підтримки сімей є одним із ключових заходів для покращення демографічної ситуації на сільських територіях. Він включає запровадження державних програм фінансової підтримки сімей з дітьми, що допоможе знизити економічний тиск на родини та стимулювати народжуваність. Одним із таких механізмів можуть бути податкові пільги для багатодітних сімей та забезпечення безкоштовного доступу до дошкільної освіти, що дозволить молодим батькам

знизити витрати на виховання дітей і створить сприятливі умови для збільшення кількості народжень. Водночас необхідно створити умови для утримання молоді в селі, що включає запровадження програм для молодих спеціалістів [7]. Це можуть бути державні субсидії на житло, які допоможуть молодим людям здобувати власне житло в сільських місцевостях. Крім того, важливим є розвиток підприємницької діяльності серед молоді, зокрема шляхом надання знижених податків для стартапів, що сприятиме створенню нових робочих місць та залученню молодих підприємців до сільського господарства та інших сільських секторів економіки.

2. Розвиток освіти та професійної підготовки.

У контексті цього напрямку одним із головних заходів є модернізація освітньої інфраструктури, що включає будівництво нових, сучасних навчальних закладів, оснащених необхідним обладнанням та доступом до інтернету. Це дозволить створити комфортні умови для навчання дітей і молоді, забезпечивши їх необхідними знаннями та навичками для подальшого розвитку. Окрім того, важливим кроком є розширення доступу до цифрових технологій і онлайн-освіти, що дозволяє сільським мешканцям здобувати нові знання та розвивати навички без необхідності виїжджати до великих міст. Дистанційне навчання та онлайн-курси дозволяють організувати освітній процес більш гнучко, що особливо важливо для людей, які живуть в віддалених районах. Крім того, необхідно запровадити програми перекваліфікації для дорослих, що включають організацію курсів і тренінгів, спрямованих на здобуття нових професій і навичок, які відповідають вимогам сучасного ринку праці [3]. Це дозволить зменшити рівень безробіття та підвищити професійний рівень сільських мешканців, що є важливим аспектом розвитку людського капіталу в сільських громадах.

3. Покращення економічних умов.

У контексті цього напрямку одним з головних заходів є інвестиції в інфраструктуру, що охоплюють розвиток транспортної та цифрової інфраструктури. Це передбачає будівництво нових доріг, покращення існуючих шляхів, що забезпечить зручний доступ до міських центрів і ринків, а також покращення доступу до інтернету, що є необхідною умовою для розвитку цифрових технологій, освіти та підприємництва на селі [6]. Важливим також є створення бізнес-інкубаторів для малих та середніх підприємств, які можуть стати платформами для розвитку нових ідей, стартапів та інновацій, сприяючи розвитку економіки сільських територій. Для підтримки місцевих підприємств та сільського бізнесу необхідно створити умови для розвитку сільських стартапів, надаючи податкові пільги та фінансову підтримку для малих і середніх підприємств. Одним із способів стимулювання місцевого бізнесу є сприяння залученню інвестицій як на національному, так і міжнародному рівнях, що дозволить покращити якість продукції та послуг, а також підвищити конкурентоспроможність сільських підприємств. Розвиток кооперації між аграрними підприємствами та місцевими громадами є важливим чинником для покращення

економічної ситуації на селі [6]. Запровадження програм державної підтримки для створення кооперативів дозволить сприяти розвитку місцевого виробництва, забезпечить спільне використання ресурсів та знижує витрати на виробництво. Кооперація також створює додаткові можливості для покращення умов праці, підвищення ефективності використання земельних та трудових ресурсів, а також сприяє розвитку соціальної інфраструктури сільських громад.

4. Поліпшення медичного обслуговування.

У контексті цього напрямку доцільно проводити модернізацію медичних установ, що передбачає реконструкцію сільських лікарень та амбулаторій, забезпечення їх сучасним медичним обладнанням, що дозволить надавати якісні медичні послуги на місцях. Також це включає поліпшення доступу до медичних послуг, зокрема через збільшення кількості кваліфікованих медичних працівників та створення комфортних умов для пацієнтів. Важливим кроком є розвиток телемедицини, яка передбачає створення системи онлайн-консультацій для сільських мешканців. Таке рішення дозволить зменшити необхідність поїздки до великих медичних центрів, зекономити час і кошти пацієнтів, а також забезпечить доступ до спеціалізованих медичних консультацій навіть у віддалених районах. Впровадження запропонованих заходів сприятиме покращенню здоров'я населення, підвищенню продуктивності праці та загального добробуту сільських громад.

5. Екологічні заходи.

Сталий розвиток сільського господарства передбачає впровадження екологічно чистих технологій в аграрному секторі, що дозволяє зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та забезпечити довготривалу продуктивність земель. Зокрема, підтримка програм збереження ґрунтів і водних ресурсів є основою для сталого агровиробництва та запобігання деградації сільськогосподарських угідь. Окрім цього, важливим аспектом є створення зелених зон і відновлення екосистем, що включає активне відновлення природних ландшафтів, заліснення деградованих територій та охорону біорізноманіття. Комплекс екологічних заходів сприятиме покращенню якості повітря і води, створенню сприятливих умов для проживання населення та розвитку рекреаційних можливостей на сільських територіях.

6. Покращення управління та зменшення бюрократії.

Цей напрям передбачає прозорість у прийнятті рішень, що забезпечується впровадженням механізмів відкритості та прозорості в роботі органів місцевого самоврядування, зокрема, публічне звітування, доступ громадян до інформації про діяльність державних органів та активну боротьбу з корупцією. Реформа місцевого управління передбачає децентралізацію влади, що дозволяє надавати місцевим громадам більшу автономію у вирішенні питань, які стосуються їхнього розвитку, це також включає спрощення адміністративних процедур, що зменшує бюрократичні бар'єри для громадян та бізнесу, сприяючи

більш оперативному й ефективному вирішенню проблем місцевого значення.

7. Соціальні ініціативи та розвиток громадянського суспільства.

У контексті цього напрямку варто зазначити про важливість заохочення участі в громадських ініціативах, що сприятиме активізації місцевих громад і зміцненню соціальної згуртованості [8]. Тут важливим є розвиток волонтерських рухів та організацій, які залучають мешканців до спільного вирішення проблем, підтримка місцевих громадських проєктів, що сприяють розвитку інфраструктури, покращення умов життя та збереженню культурної спадщини. Підвищення соціальної мотивації серед сільського населення можливе через організацію культурних і спортивних заходів, що об'єднують громаду, сприяють формуванню здорового способу життя та активної соціальної позиції. Програми для молоді, спрямовані на розвиток їх лідерських навичок, підприємницького потенціалу та участь у громадських ініціативах, стимулюють їхній інтерес до активної участі в житті громади та сприяють формуванню нових соціальних лідерів.

8. Подолання гендерних бар'єрів.

У контексті цього напрямку важливими виступають програми для жінок, метою яких є створення умов для розвитку жіночого підприємництва, надання їм фінансової підтримки, консультацій та освітніх можливостей, що

сприятимуть розвитку бізнесу. Забезпечення рівних можливостей для жінок щодо освіти, працевлаштування та участі в управлінні сприятиме зниженню гендерного розриву та підвищенню економічної активності серед жінок. Просвіта з гендерних питань відіграє ключову роль у зміні суспільних уявлень та стереотипів, які можуть обмежувати можливості жінок. Організація тренінгів і семінарів, спрямованих на підвищення обізнаності про гендерну рівність, допомагає сформувати культуру поваги до прав людини та сприяє розвитку інклюзивного суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Людський капітал є ключовим ресурсом для соціально-економічного розвитку сільських територій. Визначені економічні, управлінські, екологічні, інфраструктурні, медико-санітарні, соціально-демографічні, освітньо-культурні, гендерні та соціальні перешкоди значно ускладнюють його формування та розвиток. Комплекс заходів щодо вирішення обґрунтованих проблем передбачає інвестиції в освітню, медичну, економічну інфраструктуру та створення мотиваційних програм. Комплексні удосконалення наявних систем, що охоплюють поліпшення демографічної ситуації, розвиток освіти, професійної підготовки, покращення економічних умов та медичного обслуговування, сприятимуть зміцненню людського капіталу, що своєю чергою забезпечить сталий розвиток сільських територій.

Література.

1. **Пронько Л. М.** Особливості відтворення людського капіталу сільських територій. *Продовольчі ресурси*. 2022. Т.10. № 18. С. 266-275. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-26>.
2. **Корженівська Н., Ясінецька І., Беспалий І.** Ефективність механізмів розвитку людського потенціалу сільських територій. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2. С. 247-256.
3. **Utechenko D.** Education as a factor in the formation of human capital in rural areas. *Ekonomika ta upravlinnja APK*. 2020. No 2. P. 95-105. DOI: <https://doi.org/10.33245/2310-9262-2020-159-2-95-105>
4. **Остапенко М. С.** Роль інклюзивної цифровізації у розвитку людського капіталу сільських територій України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. Вип. 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14004447>
5. **Шушпанова Н. О.** Фактори впливу на формування та розвиток людського потенціалу сільських територій. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 8 (266). С. 83-92. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-266-83-92>.
6. **Брояка А. А., Ясінька Б. О.** Науково-теоретичні засади розвитку людського капіталу в сільській місцевості. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 69-76.
7. **Терещенко Д.А.** Вплив міграційних процесів на розвиток людського капіталу. *Держава та регіони*. 2019. № 4 (68). С. 207-214.
8. **Ревкова А.** Теоретичні підходи до розвитку сільських територій. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 3-4. С. 77-85. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2022.03-04.077>.

References.

1. **Pronko, L. M.** (2022). «Features of human capital reproduction in rural areas». *Prodnovolchi resursy*, Vol. 10, No. 18, Pp. 266-275. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-26>.
2. **Korzheniwska, N., Yasinetska, I., & Bepalyi, I.** (2021). «Efficiency of mechanisms for developing human potential in rural areas». *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, Issue 2, Pp. 247-256. DOI: <https://doi.org/10.33108/sepd2022.02.247>.
3. **Utechenko, D.** (2020). Education as a factor in the formation of human capital in rural areas. *Ekonomika ta upravlinnja APK*, No. 2, Pp. 95-105. DOI: <https://doi.org/10.33245/2310-9262-2020-159-2-95-105>.
4. **Ostapenko, M. S.** (2024). «The role of inclusive digitalization in the development of human capital in rural areas of Ukraine». *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*, Issue 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14004447>.
5. **Shyshpanova, N. O.** (2023). «Factors influencing the formation and development of human potential in rural areas». *Aktualni problemy ekonomiky*, No. 8 (266), Pp. 83-92. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-266-83-92>.
6. **Broiaka, A. A., & Yasinska, B. O.** (2020). «Scientific and theoretical foundations of human capital development in rural areas». *Infrastruktura rynku*, Issue 42, Pp. 69-76.
7. **Tereshchenko, D. A.** (2019). «The impact of migration processes on human capital development». *Derzhava ta rehiony*, No. 4 (68), Pp. 207-214.
8. **Revkova, A.** (2022). «Theoretical approaches to rural development». *Instytut bukhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*, Issue 3-4, Pp. 77-85. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2022.03-04.077>.

Abstract.

Lupenko Y., Iegorov B., Nemchenko V., Lagodiienko N. *Theoretical foundations of human capital development in rural areas.*

This article studies the theoretical foundations of human capital development in rural areas. The article aims to analyze and improve the existing theoretical and methodological framework regarding the formation of human capital in rural areas and to substantiate potential directions for developing human capital in rural territories. The article thoroughly analyzes the key problems of human capital development in rural areas. A review of the literature sources allowed for the substantiation of economic, managerial, ecological, infrastructural, medical, social-demographic, educational-cultural, gender, and social barriers significantly hindering the formation and development of human capital in rural areas. The research shows that the systematization of factors restricting human capital development enabled the identification of the most critical issues for further development of recommendations to overcome them. It is determined that to overcome the barriers to the formation and development of human capital in rural areas, comprehensive measures must be implemented in several directions. Specifically, improving the socio-demographic situation through support for families and creating conditions to retain youth in rural areas, developing education and vocational training by modernizing educational infrastructure and providing access to online learning, and improving economic conditions through investments in infrastructure and support for local businesses. Medical services can be improved through the modernization of healthcare facilities and the development of telemedicine. Environmental measures include the sustainable development of agriculture and ecosystem restoration. Transparency in decision-making and local government reforms are necessary to improve governance and reduce bureaucracy. Social initiatives will contribute to the development of civil society, and overcoming gender barriers will ensure equal opportunities for women. Implementing these measures will contribute to the creation of favourable conditions for the development of human capital in rural areas, which, in turn, will ensure their sustainable development and improve the standard of living of residents. Overall, the study showed that developing human capital in rural areas is a complex and multifaceted process that requires a comprehensive approach to overcoming the barriers that hinder its effective formation.

Keywords: human capital, rural areas, human capital of rural territories, human capital development, socio-economic growth.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Луценко Ю. О., Єгоров Б.В., Немченко В. В., Лагодієнко Н. В. Теоретичні засади розвитку людського капіталу сільських територій. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 6. С. 55-60.

Lupenko Y., Iegorov B., Nemchenko V., Lagodiienko N. Theoretical foundations of human capital development in rural areas. Actual problems of innovative economy and law. 2024. No. 6, pp. 55-60.

